

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

УДК 37.017

ВЗАЄМОДІЯ ШКОЛИ, СІМ'Ї І ГРОМАДСЬКОСТІ НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА (ДОСВІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ)

Бобошко В.І.

Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

У статті розглянуто проблему взаємодії школи, сім'ї і громадськості на засадах соціального партнерства у Великій Британії. Основна увага приділена такій складовій цієї взаємодії, як управління школою. Встановлено, що найбільш значущими для школи соціальними партнерами постають батьки учнів та представники громадськості. Досліджувана взаємодія реалізується шляхом систематичного інформування батьків і громадськості про досягнуті школою результати та заплановані дії (оприлюднення різних видів інформаційних продуктів), запровадження у кожній школі Управлінських рад та діяльності державної інспекції Ofsted. Розкрито основні підходи до створення Управлінських рад, визначення їх складу та напрямів функціонування.

Ключові слова: взаємодія, школа, сім'я, громадськість, соціальне партнерство, Велика Британія.

Постановка проблеми. Актуальність заявленої проблеми зумовлена тим, що сфера освіти в умовах сучасності стає сферою суспільних інтересів. Відбуваються суттєві зміни в складі суб'єктів, які висувують свої запити до школи, якості здійснюваного нею освітнього процесу. Це потребує врегулювання напрямів взаємодії навчального закладу з основними суб'єктами соціального замовлення, до яких насамперед належать особистість, соціум і держава. Саме вони визначають цілі, зміст і результати освітнього процесу, прагнуть узгодження інтересів в системі шкільної освіти. Адже школа не спроможна самостійно формувати і підтримувати в молодого покоління соціальну та інтелектуальну активність, психологічну та емоційну стабільність, духовну цілісність поза стратегією, спільною з іншими соціальними інститутами.

Останнім часом усе активніше постає питання про необхідність покладання в основу взаємодії школи, батьків і громадськості основних принципів соціального партнерства «як дієвого інструменту залучення в обговорення проблем розвитку освіти широкого кола зацікавлених суб'єктів» [4, с. 51].

Соціальне партнерство – це процес залучення членів суспільства до спільної діяльності з розв'язання проблем, які впливають на їхню життєдіяльність. Важлива роль у встановленні та розвитку соціального партнерства належить школі, яка, з одного боку, підпорядковує свої цілі завданням соціального оточення, а з іншого – за рахунок заохочення інших суб'єктів до участі в освітньому процесі більш успішно виконує свої обов'язки. Найбільш значущими для школи соціальними партнерами постають батьки учнів, з якими, базуючись на спільних цілях, цінностях, необхідно вибудувати справжні партнерські відносини, тобто відносини з розподілення відповідальності за кінцевий результат. До інших важливих соціальних партнерів школи належать представники громадськості у найширшому розумінні цього слова.

Однак, як засвідчує практика, переважна більшість вітчизняних шкіл або перебуває у пошуках можливих соціальних партнерів, не усвідомлюючи повною мірою способи їх залучення до шкільних справ, або взагалі намагається обмежити свої контакти з батьками учнів, уникнути будь-яких зв'язків із соціумом і представниками громадськості.

Для ефективного розв'язання цих проблем доцільно звернутися до досвіду інших країн щодо становлення діалогу системи освіти та суспільства. Це дасть змогу запозичити ефективні практичні рішення й уникнути можливих помилок.

У цьому контексті на увагу заслуговує досвід Великої Британії, де чітко простежується спрямування на поєднання зусиль школи, сім'ї і громадськості у вихованні та навчанні молодого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На вітчизняному ґрунті питання поєднання зусиль школи, сім'ї і громадськості активно вивчалися за радянських часів (М. Болдирев, А. Бондар, І. Каїров, Г. Легенький, А. Нізова, Н. Петров, Ф. Хрипкова). Від початку 1990-х років кількість таких праць помітно знижується, хоча в останні роки спостерігається помітна активізація уваги до цих питань, що набули висвітлення в науковому доробку М. Вакарчук, І. Вальдмана, Л. Зінченко, Т. Кравченко, І. Курдюмова, Н. Тіхонова, Н. Устинова.

Серед британських дослідників проблеми поєднання виховного впливу сім'ї, школи і церкви вивчаються П. Масгравом, Д. Риссманом. Ідею про необхідність поєднання виховних впливів сім'ї, школи і громади відстоюють П. Вілімонт, В. Дамон, М. Окін, Р. Рейч, Ф. Тейлор, П. Уотс, А. Шеррок, М. Янг, наголошуючи на тому, що жоден з цих соціальних інститутів не є досконалим, тому, з одного боку, потребує допомоги інших, а з другого – може компенсувати взаємні недоліки і невдачі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак до цього часу відсутні

цілісні дослідження, в яких повною мірою було б представлено досвід Великої Британії з реалізації взаємодії школи, сім'ї і громадськості на засадах соціального партнерства, зокрема в управлінні шкільною освітою.

Мета статті – на основі аналізу наукових джерел розкрити зміст та основні напрями реалізації взаємодії сім'ї, школи і громадськості на засадах соціального партнерства у Великій Британії.

Виклад основного матеріалу. Основні ознаки соціального партнерства є наявність у взаємодіючих сторін «груп інтересів», які переслідують не лише протилежні, а й тотожні цілі; орієнтування відносин взаємодіючих сторін на досягнення взаємовигідного «балансу інтересів» шляхом домовленостей (консенсусу); цивілізоване вирішення спірних питань (конфліктів); обов'язковість й однакова відповідальність сторін за виконання добровільно ухвалених рішень (домовленостей, договорів тощо); повноважність представників; контроль за виконанням прийнятих домовленостей, обов'язків [6, с. 106].

Згідно з поглядами Т. Парсонса [13], соціальне партнерство передбачає, що відносини партнерства можуть виникати у будь-якому соціальному інституті в будь-якій сфері суспільних відносин. При цьому даний соціальний інститут, перетворюючись на центр взаємодії і спираючись на свій потенціал, ініціює розвиток нового типу відносин, вступаючих у них рівноправних соціальних партнерів. Для проникнення в сутність соціального партнерства важливо враховувати, що партнери – «не обов'язково друзі та однодумці, у них можуть ризнитися інтереси і можливості, між ними можуть бути суперечності». Головне для партнерства – це «розуміння того, що без іншого, без реалізації його інтересів власний інтерес не можливо реалізувати. Партнери завжди взаємозумовлені» [3, с. 22].

Один із ключових моментів взаємодії школи і суспільства на засадах соціального партнерства у Великій Британії полягає в прозорості інформації, яка має бути доступною і зрозумілою для батьків, громадськості та представників різних зацікавлених груп [16]. З огляду на це, на школи покладається обов'язок систематичного інформування громадськості про досягнуті результати та заплановані дії. Зміст такої інформації варіюється від повідомлень і звітів про результати тестування учнів і шкіл до більш змістовних доповідей, які містять інформацію про соціально-економічні характеристики учнів, фінансування, кваліфікацію вчителів, результати оцінювання навчальних досягнень, а також досягнень щодо заявлених пріоритетів.

В Англії використовується декілька інформаційних продуктів, орієнтованих на школу та призначених для комунікації з батьками та іншими зацікавленими особами. Частина з них готується на рівні школи, частина – публікується урядовими відомствами, частина створюється поза системою освіти (наприклад, публікація шкільних рейтингів у засобах масової інформації) [2, с. 11].

Для отримання інформації про конкретну школу батьки та представники місцевої громади можуть скористатися такими способами:

– відвідати школу в один із призначених для цього днів (таку можливість надає більшість навчальних закладів);

– поспілкуватися з батьками, чиї діти вже навчаються в конкретній школі;

– ознайомитися зі змістом інформації, розміщеною на сайті певної школи;

– ознайомитися зі змістом інформаційних матеріалів, підготовлених школою за власною ініціативою (наприклад, проспект школи);

– ознайомитися з останнім звітом державної інспекції Ofsted, підготовленим за наслідками останнього інспектування школи;

– переглянути дані в таблицях досягнень, що містять результати оцінювання якості освіти;

– ознайомитися з місцем школи в шкільних рейтингах, що публікуються у ЗМІ [2, с. 12].

Прспект школи – це інформаційний продукт, орієнтований насамперед на потенційних споживачів послуг навчального закладу, для залучення до навчання в ньому нових учнів. За його підготовку і публікацію несе відповідальність Управління рада школи. Зазвичай він публікується не пізніше шести тижнів до часу подання батьками заяви про вступ їхньої дитини до школи або висловлення свої побажань щодо вибору місця навчання дитини [14].

Наприклад, проспекти початкової школи містять таку інформацію:

– назва школи, її адреса і телефон, ім'я директора та голови Управління ради;

– умови вступу до школи та інші вимоги до батьків;

– місяця та цінності школи;

– основні питання шкільної політики для дітей з особливими потребами в навчанні;

– окреслення статусу школи щодо конкретної релігії, а також щодо пропуску занять учнями з релігійних причин;

– результати оцінювання навчання учнів конкретної школи відповідно до вимог національного навчального плану.

Згідно з вимогами, які висуваються до представлення шкільної інформації у відкритому доступі [15] школи зобов'язані розміщувати на своєму сайті таку інформацію:

– обсяг коштів, отриманих від держави для навчання дітей із сімей з низькими прибутками, напрями витрат цих коштів та ефективність їх використання;

– особливості та деталі навчального плану;

– умови прийому до школи;

– дисциплінарні вимоги і правила поведінки;

– організація навчання дітей з особливими освітніми потребами;

– особливості навчання та перебування в школі дітей-інвалідів;

– посилання на доповіді державної інспекції Ofsted;

– посилання на таблиці досягнень;

– результати останнього тестування за підсумками навчання на ключових етапах – 2-му (учні від 7 до 11 років) і 4-му (учні віком від 14 до 16 років).

Суттєві модернізаційні зміни, які стосувалися англійської школи, у тому числі, й розширення її взаємодії з батьками та громадськістю, були закладені Законом про освіту 1944 р. [7]. У законодавчих актах, які приймалися в наступні роки, закладені в цьому законі положення, набували подальшого вдосконалення відповідно до

нових реалій. Одне з таких положень стосувалося створення та розвитку інституту менеджерів або членів шкільних рад (governing or managers). Закон визначав склад цих рад (governing bodies) для різних типів шкіл і порядок їхньої діяльності, встановлювалося пропорційне співвідношення представництва місцевих органів управління в складі шкільних рад. Проте не подавалося жодних роз'яснень щодо їх функцій [1, с. 116].

Певні зміни щодо діяльності шкільних рад, залучення до їх складу батьків, заборона членства більш як у п'яти радах, визначення кворуму для проведення засідань Ради, конфіденційність обговорення, визначення змісту діяльності Ради стосовно навчальних планів та ін. набули закріплення в Законах про освіту 1980 [8], 1984 [9], 1986 [10], 1988 [11] років.

Сьогодні практично в кожній англійській школі діє громадська Управлінська рада (затверджена Законом 1986 р.), на яку покладено обов'язок керувати діяльністю школи. До складу Управлінської ради входять:

- батьки, обрані іншими батьками;
- учителі, яких обирають співробітники школи, та директор;
- представники місцевих органів управління;

Ця група залучає до Ради інших членів; представників від ділових кіл і від інших значущих структур місцевої громади, які співпрацюють на засадах соціального партнерства.

Рада обирає голову, яким не може бути ані директор, ані один з учителів.

До повноважень Управлінської ради належать:

- затвердження на посадах усіх учителів (їх добір здійснює директор);
- відповідальність за розподіл шкільного бюджету, визначення пріоритетів у використанні коштів;
- відповідальність за навчальну програму школи (поза часом, що відводиться на виконання обов'язкового національного навчального плану);
- розроблення правил шкільної життєдіяльності (правила поведінки учнів, запровадження чи відміна шкільної форми [5, с. 35–36].

Діяльність Ради контролюється громадськістю. Раз на рік її члени зобов'язані оприлюднювати річний звіт про діяльність школи. Після цього проводяться загальношкільні збори, під час яких батьки учнів можуть ставити запитання за змістом доповіді. Базуючись на наявній інформації, Рада задає кількісні показники майбутнього навчання та стану школи, шукає шляхи їх удосконалення. Заплановані цілі також публікуються. Місцева влада не бере безпосередньої участі в управлінні життям школи, але проводить моніторинг успішності закладу, контролю фінансові витрати [5, с. 36].

Починаючи з серпня 2003 р., запроваджено нові правила діяльності Управлінських рад, які враховують такі аспекти:

Склад Управлінської ради. Кожна школа повинна визначити кількість членів своєї Управлінської ради (від 9 до 20 осіб). При цьому не враховуються спонсори або додаткові члени рад конфесійних шкіл, які зазвичай призначаються церквою.

До складу звичайних державних загальноосвітніх шкіл та шкіл для дітей із спеціальними потребами мають входити:

- 1) одна третина або більше – батьки;
- 2) два члени, але не більше однієї третини – штатні працівники школи;
- 3) одна п'ята – представники місцевих органів управління освітою;
- 4) не менше однієї п'ятої – представники місцевої громади.

Додатково школа може залучити до участі в Раді двох спонсорів.

Представники батьків обираються загальношкільними батьківськими зборами й не переобираються впродовж терміну дії рішення зборів (наприклад, три роки), навіть якщо їхні діти закінчили школу. Однак їх переобрання може відбутися лише в разі наявності дітей у школі. За недостатності кандидатів або невеликої кількості бажаних, Рада сама призначає (кооптує) нових членів від батьків. Забороняється виступати представником батьків у разі роботи в школі й маючи навантаження більше 500 годин на рік, або будучи чиновником місцевих органів управління освітою.

Директор входить до складу Ради за посадою, якщо не відмовляється від участі в ній. Якщо до складу Ради входять два представники від школи, – це директор і вчитель. Якщо три – директор, учитель і представник обслуговуючого персоналу. Вони зберігають членство у Раді поки працюють у школі й обираються на зборах працівників відповідних категорій. Представники місцевої громади призначаються Радою; повинні жити в окрузі, який обслуговує школа, й бути зацікавлені в її успішному розвитку. Представники партнерських організацій номінуються батьками й затверджуються Радою [5, с. 38–39]. Представники спонсорів обираються тими спонсорами, які надали школі вагомому допомогу.

Функції Управлінської ради. Деякі свої функції члени Ради можуть делегувати директору. Водночас серед них є такі, які Рада повинна виконувати самостійно:

- рішення, що стосуються обсягу діяльності Ради;
- призначення, кооптування і виключення членів Ради;
- призначення і виключення голови та віцепредседателя Ради;
- формулювання вимог до повного зібрання членів Ради;
- регулювання процедур Ради, її комітетів і комісій;
- рішення щодо делегування функцій комітетам Ради – їх формулювання, членство, процедури і звіти;
- схвалення перспективних напрямів діяльності школи;
- схвалення щорічних звітів батькам;
- публікація пропозицій щодо закриття школи або перегляду її статусу;
- публікація пропозицій щодо зміни статусу, категорії школи;
- визначення умов прийняття дітей до школи;
- опротестування умов прийому дітей до інших шкіл;
- визначення обсягів набору учнів і можливих допустимих змін;
- визначення процедур апеляції до прийому учнів;

- визначення тривалості занять, семестрів і чверте, канікул;
- схвалення офіційного бюджету школи для подання в місцеві органи управління на кожний фінансовий рік;
- рішення, пов'язані з колективними релігійними заходами (разовими або систематичними);
- рішення про дисциплінарні вимоги в школі;
- схвалення і перегляд угод (типових договорів) між школою і сім'єю;
- забезпечення адекватного курсу сексуального виховання;
- заборона політичної індоктринації і забезпечення балансу в обговоренні політичних питань;
- визначення та перегляд політики школи щодо платні за освітні послуги та знижок;
- організація апеляцій з приводу звільнення з роботи [5, с. 40].

Починаючи з 1992 року, в Англії діє державна інспекція Ofsted (Office for Standards in Education), що є незалежною від національного міністерства освіти DCSF (Department for Children, School and Family). Її мета полягає в проведенні незалежного оцінювання діяльності шкіл; інформуванні батьків про якість діяльності та стандарти школи, в якій навчаються їхні діти; сприяння поліпшенню роботи кожної конкретної школи з урахуванням її сильних і слабких аспектів. Це набуває втілення в таких положеннях: освітні стандарти, досягнені школою; якість освітніх послуг, що надаються школою; якість керівництва та управління, у тому числі,

ефективність використання фінансових ресурсів; духовний, моральний, соціальний і культурний розвиток учнів школи.

Підсумкова доповідь за означеними положеннями розміщується на сайті Ofsted, є загальнодоступною. Вона також надсилається до школи, яка має розіслати її текст батькам кожного свого учня. Важливе місце в змісті доповіді надається висвітленню поглядів батьків та опікунів за такими позиціями: чи подобається дітям навчатися в школі, чи перебувають вони у безпечних умовах, чи демонструють прогрес у навчання, чи враховує школа пропозиції і запити сім'ї. У доповіді вміщено словник з основними термінами, які використано в її змісті, що дає змогу зробити її зрозумілою для батьків [12].

Висновки і перспективи дослідження. Проведений аналіз дає змогу констатувати, що у Великій Британії впроваджується послідовний курс на встановлення й розвитку взаємодії школи, сім'ї і громадськості, в основу якого покладено основні принципи соціального партнерства. До основних напрямів реалізації цієї взаємодії належать: систематичне інформування громадськості про досягнуті школою результати та заплановані дії (оприлюднення різних видів інформаційних продуктів), діяльність громадських Управлінських рад у кожній школі та державної інспекції Ofsted.

Перспективи дослідження полягають у встановленні інших напрямів соціального партнерства школи, сім'ї і громадськості у Великій Британії.

Список літератури:

1. Беспалова Ольга Ивановна. Взаимосвязь педагогических традиций и инноваций в условиях модернизации системы управления школьным образованием в Англии / Ольга Ивановна Беспалова // Вестник ТГПУ. – 2009. – № 17. – С. 114–117.
2. Вальдман И. А. Практика организации информационного взаимодействия школы и общества в ряде стран мира / И. А. Вальдман // Управление образованием: теория и практика. – 2013. – № 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iujraj.ru/images/journal/13_3/Valdman.pdf
3. Кожурова О. Социальное партнерство школы и семьи в сфере воспитания: результаты и эффекты / О. Кожурова // Воспитательная работа в школе. – 2009. – № 6. – С. 21–25.
4. Панкова Т. А. Система школьного образования как образовательная полисфера / Т. А. Панкова // Вестник ОГУ. – 2004. – № 4. – С. 50–53.
5. Попечительские советы: к новой модели управления школой. Отчет, подготовленный в рамках проекта «Формирование позитивного образа Попечительских советов как инструмента для повышения качества образования и реализации прозрачности использования бюджетных и внебюджетных средств в образовании / Деляуова М. Е., Косова И. И., Попова Л. А. – Алматы: ОЮЛ «Ассоциация Школьных Общественных организаций», 2011. – 104 с.
6. Роговец О. А. Громадянська виховання молодших школярів у взаємодії сім'ї та школи: дис. ... кандидата педагогічних наук: 13.00.07 / Роговец Олена Володимирівна. – К., 2013. – 246 с.
7. Education Act 1944. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/7-8/31/contents/enacted>
8. Education (Scotland) Act 1980. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1980/44>
9. Education Act 1984. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.legislation.qld.gov.au/LEGISLTN/ACTS/1984/84AC002.pdf>
10. Education Act 1986. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/61>
11. Educational Reform Act 1988. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/40/contents>
12. Epstein J. Partnering with families and communities / J. L. Epstein, K. C. Salinas // Educational leadership. – Alexandria. – 2004. – Vol. 61. – № 8. – P. 12–18.
13. Parsons T. The Social System / T. Parsons. – Glencor III, 1957. – 314 p.
14. School prospectus and publishing school information on the internet. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.education.gov.uk/schools/pupilsupport/parents/keepinginformed/a00208536/school-prospectus
15. The School Information (England) (Amendment) Regulation 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.legislation.gov.uk/uksi/2012/1124/made
16. Winkler Donald R. Strengthening Accountability in Public Education / Donald R. Winkler. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.equip123.net/docs/e2-AcctPublicEd_PolicyBrief.pdf

Бобошко В.И.

Уманский государственный педагогический университет
имени Павла Тычины

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ШКОЛЫ, СЕМЬИ И ОБЩЕСТВЕННОСТИ НА ОСНОВЕ СОЦИАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА (ОПЫТ ВЕЛИКОБРИТАНИИ)

Аннотация

В статье рассматривается проблема взаимодействия школы, семьи и общественности на основе социального партнерства в Великобритании. Основное внимание уделяется такой составляющей этого взаимодействия, как управление школой. Установлено, что наиболее значимыми для школы социальными партнерами являются родители учащихся и представители общественности. Рассматриваемое взаимодействие реализуется путем систематического информирования родителей и общественности о достигнутых школой результатах и запланированных действиях (публикация различных информационных продуктов), создание в каждой школе Управленческих советов и деятельность государственной инспекции Ofsted. Раскрыты основные подходы к созданию Управленческих советов, определения их состава и направлений функционирования.

Ключевые слова: взаимодействие, школа, семья, общественность, социальное партнерство, Великобритания.

Boboshko V.I.

Pavlo Tychnyna Uman State Pedagogical University

CO-OPERATION OF SCHOOL, FAMILY AND PUBLIC ON THE PRINCIPLES OF SOCIAL PARTNERSHIP (EXPERIENCE OF GREAT BRITAIN)

Summary

The article deals with the problem of co-operation of school, family and public, that is based on principles of social partnership in Great Britain. Basic attention is spared to such constituent of this co-operation, as school management. It is set that the parents of students and representatives of public appear the most meaningful social partners for school. The investigated co-operation is realized by the systematic informing of parents and public of the results and pre-arranged actions (promulgation of different types of informative products), inputs at every school the Administrative body and activity of state inspection of Ofsted. The basic going to creation the Administrative body, determination of its composition and directions of functioning is exposed.

Keywords: co-operation, school, family, public, social partnership, Great Britain.